

הקדש שיעור
ב'תובנות לחיים'
וקח חלק בהפצת תורתו של
הרבי ברחבי תבל!
[JewishInsights.org/
Dedicate](http://JewishInsights.org/Dedicate)

התחיינה העצמות האלה?

ב'הפטרות' של חג הפסח נקרא חזון גאולה אוטופי במיוחד: שלדי אדם קמים לתחייה, ונמר שרובץ עם גדי בניחותא. איך ומתי בדיוק זה אמור לקרות? ייתכן שחלק כבר התרחש בעבר? ואיך המלכה קלאופטרה קשורה לכל זה?

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

חג הפסח

שיעור זה מוקדש

על ידי הרב יוסף יצחק בלוי שיחי'
ומשתתפי שיעור 'תובנות לחיים'
במושב כינרת, ישראל

לתרומות והקדשות, צרו קשר: info@jewishinsights.org
בכדי להוריד מערכי שיעור נוספים, בקר באתר www.JewishInsights.org/he

©

Published and Copyright 2023 by
Shluchim Office International
816 Eastern Parkway, Brooklyn,
NY 11213
718.221.0500

5783 - 2023

וועדה מייעצת

הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפטו, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב.
בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שווייץ

ספרדית

תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית

תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז

פורטוגזית

תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

עימוד | מוסי וולוסוב

אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל ייסוצקי
אדמיניסטרציה | מענדל גרינברג

משרד השלוחים

יו"ר | הרב גדליה שמטוב
פיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים

הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג

עברית

עריכה לשונית | הרב זושא גרייזמאן
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית

תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

תוכן השיעור:

א. העצמות היבשות שמעו דבר ה'.....6

בשבת חול המועד פסח קוראים בהפטרה על חזון העצמות היבשות שהחיה יחזקאל (מקור 1) בתלמוד ישנם חילוקי דעות באם מאורע זה אכן התרחש בפשטות או שזהו רק רמז. כמו כן דנו האמוראים, מי היו אותם מתים שקמו לתחיה. דעה אחת שהיו הם בני אפרים שיצאו ממצריים מוקדם יותר בכוחות עצמם, ונגפו בקרב עם פלשתים. דעה שניה, שהיו הם צעירי גולי בבל שהרג נבוכדנצר מלך בבל. (מקור 2).

הקב"ה אומר ליחזקאל שהמסר מנבואה זו הוא, עידוד לעם ישראל שלא יתייאש בגלות (מקור 3). הפטרה זו נקראת בשבת חול המועד פסח, מכיון שתחיית המתים עתידה להיות בחודש ניסן (מקור 4). קלאופטרה האמינה בתחיית המתים, ושאלה את חז"ל איך בדיוק זה יתרחש (מקור 5).

ב. מה יתרחש בביאת המשיח?.....5

הנביא ישעיהו מתאר את הגאולה כחזון אוטופי במיוחד: זאב גר עם כבש ונמר ירבוץ עם גדי (מקור 6). הרמב"ם סבור שהדימויים הללו הינם משל לכך שבני האדם יחיו בשלום אחד עם השני, אך הטבע לא ישתנה (מקור 7), ואילו הרמב"ן סבור שהטבע ישתנה בזמן הגאולה והנבואה תתקיים בצורה המילולית הפשוטה והמוחשית ביותר (מקור 8). אולם בשלושת עשר העיקרים כותב הרמב"ם שתחיית המתים תתרחש בביאת משיח (מקור 9).

שואל הרבי: כיצד מסתדרים שני הציטוטים מהרמב"ם? מחד הוא כותב שלא יהיה חידוש במעשה בראשית, ומאידך שתהיה תחיית המתים! הרבי מסביר, שיהיו שתי תקופות בזמן הגאולה. בראשונה – עולם כמנהגו נוהג, ובשנייה – חידוש ושינוי במעשה בראשית, עד ל"תחיית המתים".

ג. תחיית המתים בדורנו.....10

הבעל שם טוב כתב שנשמתו ירדה לעולם בשביל להחיות את העצמות היבשות – שאנשים יעשו מצוות עם חיות ונשמה. (מקור 10).

בשלב זה לימד הרבי הוראה לחיים מחזון העצמות היבשות:

יש הטוענים שאין כל תועלת ללמד תורה ליהודים שנמצאים ב"חוץ", שהם נחשבים ל'עצמות יבשות'. עליהם ללמוד מסיפור יחזקאל, שה' שלח אותו לבקעה מלאה בעצמות יבשות – בני שבט אפרים שטעו ועשו היפך רצון ה' – לומר להם את דבר ה'.

בנוסף לכך, לומדים מסיפור זה, שאל לנו להסתפק בתלמיד אחד שבו אנו נוכל להשקיע ברצינות, ולוותר על כל השאר. הוראת ה' לנביא היתה לומר את דבר ה' לכל העצמות, ולהחיות את כולם.

פתיחה

האמונה של עם ישראל בביאת המשיח ובתחיית המתים הינה איתנה במשך כל הדורות. תפילות, שירים ופזמונים נאמרים ומושרים על אותה אמונה וציפייה. שלש פעמים ביום, אנו אומרים ברכה השניה בתפילת העמידה - אתה גיבור לעולם ה', מחיה מתים אתה. מעניין לדעת, שתחיית המתים כבר אירעה פעם במהלך ההיסטוריה. הנביא יחזקאל נשלח על ידי הקב"ה להחיות קבוצה גדולה של מתים. בשיעור זה נלמד על נבואה מרתקת זו, על הדיונים בתלמוד שבאו בעקבותיה, וכמו תמיד, מה הרבי לומד מזה לחיינו.

השיעור לחג הפסח

משיחת ש"פ אחרי, מברכים החודש אייר, ה'תשמ"ו
הנחה בלתי מוגה
תורת מנחם ה'תשמ"ו, חלק ג' ע' 188 והלאה

א. העצמות היבשות שמעו דבר ה'

בשבת חול המועד פסח אנו נקרא בהפטרה על חזון העצמות היבשות של יחזקאל.

מקור 1 ספר יחזקאל, פרק ל"ז, פסוקים א'-י'

בקעה מלאה עצמות

הִיָּתָה עָלַי יָד ה' וַיֹּצֵאֵנִי בְרוּחַ ה', וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת. וְהֶעֱבִירֵנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב סָבִיב, וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל פְּנֵי הַבִּקְעָה וְהִנֵּה יִבְשׁוֹת מְאֹד. וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן-אָדָם, הֲתַחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה? וַאֲמַר, ה' אֱלֹהִים, אַתָּה יָדָעְתָּ!

לתלמיד
עמ' 3

הקב"ה ליחזקאל: הִנָּבֵא אֶל הָעֲצָמוֹת

וַיֹּאמֶר אֵלַי: הִנָּבֵא עַל הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת, שִׁמְעוּ דְּבַר ה'. כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה: הִנֵּה אֲנִי מְבִיא בָכֶם רוּחַ וַחַיִּיתֶם. וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקִרְמָתִי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ וַחַיִּיתֶם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה'.

העצמות מתחברות וגופות נוצרות

וְנִבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וַיְהִי קוֹל כְּהִנָּבְאִי וְהִנֵּה רַעַשׁ וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עֶצֶם אֶל עֶצְמוֹ. וְרָאִיתִי וְהִנֵּה עֲלֵיהֶם גִּידִים וּבָשָׂר עָלָה וַיִּקְרָם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמַעְלָה וְרוּחַ אֵין בָּהֶם.

הקב"ה ליחזקאל: הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ

וַיֹּאמֶר אֵלַי: הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ הִנָּבֵא בֶן אָדָם, וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ: כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים, מְאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ, וּפָחִי בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וַיְחִיּוּ.

המתים קמים לתחיה

וְהִנָּבֵאתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּנִי, וַתָּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיְחִיּוּ וַיַּעֲמֵדוּ עַל רַגְלֵיהֶם, חֵיל גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד.

האם מאורע זה אכן התרחש?

מקור 2 תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף צ"ב עמוד ב' (עם תרגום וביאור הרב עדין אבן ישראל)

דעה ראשונה – המתים חיו לפרק זמן קצר

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מֵתִים שֶׁהִחְיָה יְחִזְקֵאל עֲמָדוֹ עַל רַגְלֵיהֶם, וְאָמְרוּ שִׁירָה לָהּ, וּמָתוּ. אֵיזוֹ שִׁירָה אָמְרוּ? - "ה' מִמִּית בְּצִדְקָה וּמְחַיֶּה בְּרַחֲמִים".

לתלמיד
עמ' 3

דעה שניה – זה רק משל

רבי יהודה אומר: באמת בודאי משל היה.

לתלמיד
עמ' 4

רש"י

משל היה: שהיה מרמז להם על הגלות, כאדם מת שחוזר וחי, כך ישראל ישובו מן הגלות.

דעה שלישית – חיו לשנים רבות

רבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: לא זו בלבד שלא היה הדבר משל, אלא אף אותם מתים שהחיה יחזקאל עלו לארץ ישראל, ונשאו נשים והולידו בנים ובנות. עמד ר' יהודה בן בתירא על רגליו ואמר: אני מבני בניהם, והללו תפליו שהניח לי אבי אבא מהם.

רש"י

מהם: שאותן תפליו היו שלהם.

מי היו אותם המתים?

ושואלים: ומי הם אותם מתים שהחיה יחזקאל?

לתלמיד
עמ' 4

דעה אחת – בני אפרים

אמר רב: אלו בני אפרים שמנו לקץ של הגאולה מגלות מצרים, וטעו בחשבון ויצאו לפני הזמן המיעד ונהרגו.

רש"י

וטעו: שלא היה להם למנות גזרת ועבדום וענו אותם אלא משנולד יצחק... והם מנו משעת הדבור לאברהם. ותניא בסדר עולם: אברהם אבינו בשעה שנדבר עמו בין הבתרים בן שבעים שנה היה, ומבין הבתרים עד שנולד יצחק היה ל' שנה, כדכתיב (בראשית כא) ואברהם בן מאה שנה בהולד לו את יצחק בנו, נמצאת אומר משדבר עמו בין הבתרים עד שיצאו ממצרים היו ארבע מאות, ואותן ל' שמן הדבור עד לדת יצחק טעו בני אפרים.

שלושים שנה לפני שמשה רבינו הוציא את בני ישראל ממצרים, היתה קבוצה משבט אפרים שהגיעה למסקנה שהגיע זמן הגאולה. לפי חשבונם כבר עברו ארבע מאות שנה מאז שנאמר לאברהם אבינו, "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה".

זה התרחש מאה ושמונים שנה אחרי שבני ישראל ירדו למצרים. קם אז יהודי משבט אפרים בשם גנון והחל לחולל תעמולה שעל עם ישראל לקחת את גורלו בידיו ולצאת ממצרים. הזקנים לא אהבו את הרעיון הזה וטענו שה' צריך לשלוח גואל שיוציאם ממצרים.

גנון לא שמע בקולם. הוא ארגן קבוצה מבני אפרים שהחליטה לקום ולעשות מעשה. הם לקחו כלי נשק וכסף וזהב לרוב ויצאו ממצרים. בגבול המצרי הם התעמתו עם שומרי הגבול, ניצחו אותם ויצאו ממצרים.

לאחר הניצחון הראשון, הם אזרו אומץ גדול יותר. הם בטחו בעצמם והמשיכו בדרכם לארץ פלשתים, כדי לעבור דרכה לארץ ישראל. כאשר הגיעו אליה יצאו תושביה ונלחמו בהם. לאחר קרב קשה נהרגו רוב אנשי הקבוצה, ורק יחידים ניצלו וברחו חזרה למצרים.

לתלמיד
עמ' 4

ר' יוחנן אמר: אלו מתים שבבקעת דורא. ואמר ר' יוחנן לענין מתים אלה: מנהר אשל עד רבת בקעת דורא היו הרוגי ישראל. שבשעה שהגלה נבוכדנצר הרשע את ישראל היו בהן בחורים שהיו מגנין (מבלישים) את החמה בזפין, והיו הנשים הפשדיות רואות אותן ושופעות זבות מחמת תאנה. אמרו לבעליהן, ובעליהן למלך. צוה המלך והרגום, ועדין היו שופעות זבות, שאף לאחר שנהרגו היו יפים. צוה המלך ורמסום שלא יראו את צורתם.

המסר

מקור 3 ספר יחזקאל, פרק ל"ז, פסוקים י"א-י"ד.

הקב"ה ליחזקאל – קח מזה עידוד לעם ישראל

לתלמיד
עמ' 5

ויאמר אלי: בן אדם, העצמות האלה, כל בית ישראל המה, הנה אמרים: יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו, נגזרנו לנו! לכן, הנבא ואמרת אליהם: כה אמר ה' אלוהים, הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי, והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם ובהעלותי אתכם מקברותיכם עמי. ונתתי רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם על אדמתכם וידעתם כי אני ה' דברתי ועשיתי, נאם ה'.

שתי נקודות מעניינות בנוגע להפטרה זו:

מדוע קוראים את ההפטרה הזו בשבת באמצע פסח?

מקור 4 שולחן ערוך הרב, אורח חיים, סימן ת"צ סעיף ט"ז

בשבת שחל בחל המועד פסח מפטירין העצמות היבשות... לפי שתחית המתים עתידה להיות בניסן.

לתלמיד
עמ' 5

קלאופטרה ותחיית המתים

מקור 5 תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין דף צ' עמוד א' (עם ביאור ותרגום הרב עדין אבן ישראל)

שאלה קלאופטרה המלכה את ר' מאיר, אמרה: יודעת אני שהמתים יחיו, שכן נאמר: "ויצילו מעיר כעשב הארץ" (תהלים עב, טז), שכשם שצומח העשב כן יחיו המתים לחיים. אלא כשהו עומדין, האם הם עומדין ערומין או בלבושיהן עומדין?

לתלמיד
עמ' 5

אמר לה: קל וחמר מחטה, ומה חטה שנקברה ערמה, כלומר, בלא מוץ וכסוי, הריהי יוצאה כשהיא צומחת בכמה לבושין של קש, צדיקים שנקברים בלבושיהן – על אחת כמה וכמה שיקומו לבושים.

לקלאופטרה לא היתה שאלה על עצם העניין של תחית המתים. משום שכפי שהעשב יכול לצמוח מגרעין, כך גם המתים יכולים לחזור לחיים. היתה לה רק שאלה אחת: האם הם יקומו עם בגדים. ענה לה רבי מאיר, אם גרעין חיטה שנזרע באדמה וכביכול 'נקבר ערום' – צומח ויוצא מהקרקע כשהוא 'לבוש בכמה לבושים' ומכוסה בקליפות, 'קל וחומר' שהמתים שנקברים לבושים בתכריכים, יקומו לבושים.

ב. מה יתרחש בביאת המשיח?

ימים ספורים לאחר שבת חול המועד פסח, שבה נקרא את ההפטרה על חזון יחזקאל, נחגוג את חג אחרון של פסח, ובו אנו נקרא את נבואת הגאולה של ישעיה, שם הוא מתאר מאורעות נוספים שיתרחשו בגאולה – את גדלותו של המשיח ורוח קודשו, ואת המציאות הפסטורלית של החיים אז.

נבואת הגאולה מספר ישעיה

מקור 6 ספר ישעיה, פרק י"א, פסוקים א'-ט'

לתלמיד
עמ' 6

וַיֵּצֵא חֹטֵר מִגִּזְעֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצָּר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה. וַנְּחֶה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֶצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דָּעַת וַיִּרְאֵת ה'. וַהֲרִיחוּ בִּירְאֵת ה' וְלֹא לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ. וְשִׁפְט בְּצֶדֶק דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵנְוִי אֲרֶץ וְהִכָּה אֲרֶץ בְּשִׁבְט פִּיּוֹ וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית רָשָׁע. וְהָיָה צֶדֶק אֲזוּר מִתְּנוּי וְהֶאֱמוּנָה אֲזוּר חֲלָצִיו.

וְגַר זָאב עִם כְּבֶשֶׂת וְנִמְר עִם גְּדִי יִרְבֹּץ וְעֹגֶל וּכְפִיר וּמְרִיא יִחְדּוּ וְנֶעַר קִטָּן נִהְגָּ בָם. וּפְרָה וְדָב תִּרְעֶינָה יִחְדּוּ יִרְבְּצוּ יִלְדִּיָּהּ וְאַרְיֵה כְּבָקָר יֹאכֵל תְּבֹן. וְשִׁעְשַׁע יוֹנֵק עַל חֵר פֶּתֶן וְעַל מְאוּרֶת צִפְעוֹנִי גְמוּל יְדוֹ הִדָּה. לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הָר קֹדֶשִׁי כִּי מִלֵּאָה הָאֲרֶץ דָּעָה אֵת ה' כַּמִּים לַיָּם מְכֻסִּים.

בקשר לתיאור של חיות הטרף האוכלות עשב בשלווה לצד הכבש והגדי, נחלקו הרמב"ם והרמב"ן, האם יש לפרש זאת כפשוטו כמציאות פיזית, או שמדובר על משל מטאפורי בלבד המתאר את השלום שישורר בין בני האדם.

הרמב"ם - הטבע לא ישתנה בביאת המשיח

מקור 7 משנה תורה, הלכות מלכים, פרק י"ב הלכות א' וב'

לתלמיד
עמ' 6

אֵל יַעֲלֶה עַל הַלֵּב שְׂבִימוֹת הַמְּשִׁיחַ יִבְטֹל דְּבַר מִמְּנֶהְגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוֹ יִהְיֶה שֶׁם חֲדוּשׁ בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, אֲלֵא עוֹלָם כְּמִנְהֶגוֹ נוֹהֵג. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בִּישְׁעִיָּה (ישעיה יא, ו) "וְגַר זָאב עִם כְּבֶשֶׂת וְנִמְר עִם גְּדִי יִרְבֹּץ" מְשַׁל וְחִידָה. עֲנִין הַדְּבָר שֶׁיִּהְיֶה יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִין לְבִטָּח עִם רָשָׁעֵי עֲכוּ"ם הַמְּשׁוּלִּים כְּזָאב וְנִמְר, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ה, ו) "זָאב עֲרֵבּוֹת יִשְׁדָּדֵם וְנִמְר שֶׁקֶד עַל עֲרֵיָהֶם". וַיִּחְזְרוּ כָּלֵם לְדַת הָאֱמֶת, וְלֹא יִגְזְלוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ, אֲלֵא יֹאכְלוּ דְּבַר הַמֶּתֶר בְּנִחַת עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יא, ז) "וְאַרְיֵה כְּבָקָר יֹאכֵל תְּבֹן". וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלוֹ הַדְּבָרִים בְּעֵינֵי הַמְּשִׁיחַ הֵם מְשָׁלִים. וּבִימוֹת הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יוֹדַע לְכָל לֹאִי זֶה דְּבַר הִזְה מְשָׁל, וּמָה עֲנִין רְמִזוּ בָּהוּ.

אֲמָרוּ חֲכָמִים אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמְּשִׁיחַ אֲלֵא שְׁעִבּוֹד מַלְכוּת בְּלִבָּד.

הרמב"ן - הטבע ישתנה בזמן המשיח

מקור 8 רמב"ן ויקרא, פרק כ"ו, פסוק ו'

הרמב"ן חולק על הרמב"ם ומסביר שהנבואה תתקיים בצורה הפשוטה והמוחשית ביותר.

לתלמיד
עמ' 7

וְזֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (ישעיהו יא ח) וְשֶׁעָשָׂה יוֹנֵק עַל חֵר פֶּתֶן, וְכֵן
וּפְרָה וְדָב תִּרְעִינָה, וְאַרְיֵה כִּבְקָר יֹאכֵל תֶּבֶן (שם פסוק ז), כִּי לֹא
הָיָה הַטָּרֶף בְּחַיּוֹת הָרְעוּת כִּקְ מִפְּנֵי חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם... וּבְהַיּוֹת
אֲרָץ יִשְׂרָאֵל עַל הַשְּׁלֵמוֹת, תִּשְׁבֹּת רַעַת מִנְהֶגָם, וְיַעֲמְדוּ עַל הַטֶּבַע
הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר הוּשָׁם בָּהֶם בְּעֵת יִצְרֵתָם...

וְעַל כֵּן אָמַר הַכָּתוּב עַל יְמֵי הַגּוֹאֵל הַיּוֹצֵא מִגָּזַע יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּשׁוּב הַשְּׁלוֹם
בְּעוֹלָם, וְיִחַדֵּל הַטָּרֶף וְרַעַת הַבְּהֵמָה וְכָל הָרֶמֶשׂ, כֹּאֲשֶׁר הָיָה בְּטִבְעָם
מִתְחִילָה.

הרמב"ם - כשיבוא משיח תתרחש תחיית המתים

מקור 9 פירוש המשניות להרמב"ם, מסכת סנהדרין, פרק י', בהקדמה.

בפירושו של הרמב"ם למשנה, הוא כתב רשימה של שלושה-עשר יסודות האמונה, ובסיומה הוא
כותב "וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו, ואמונתו בהם אמיתית, הרי הוא נכנס בכלל
ישראל". הרשימה עצמה נכתבה באריכות לפי ערך, ונכתבו לה עיבודים קצרים שונים ששובצו
בסידורי התפילה.

אחד העיבודים הידועים שבהם הוא הפיוט 'גדל', שאומרים בקהילות שונות לאחר התפילה בשבת.

כמו כן ידועה רשימת שלושה עשר ה'אני מאמין' המבוססת על רשימת שלושה עשר העיקרים שכתב
הרמב"ם. המפורסם ביותר מביניהם הוא ה'עיקר' השנים עשר - אֲנִי מֵאֲמִין בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה בְּבִיָּאת
הַמָּשִׁיחַ, וְאַף עַל פִּי שִׁיתְמַהֲמָהּ, עִם כָּל זֶה אֶחָפֶה לוֹ בְּכָל יוֹם שְׂבִיבָא. יש לחן חסידי ידוע על המלים
הללו, שלפי המסורת הושר ברכבת מוורשה למחנה ההשמדה טרבלינקה. הרבי מליובאוויטש נהג
לשיר אותו לעתים במהלך ההתוועדויות עם הקהל.

לתלמיד
עמ' 7

וּמִמָּה שֶׁצָּרִיךְ שֶׁנִּזְכֹּר בְּכָאוֹ, וְהוּא הָרָאוּי מִכָּל מְקוֹמוֹת, שֶׁעָקְרֵי דִתְנוּ
וְיִסּוּדוֹתֶיהָ שְׁלֵשָׁה עֶשְׂרֵי יִסּוּדוֹת:

הַיְסוּד שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי: יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ. וְהוּא לְהֶאֱמִין וּלְאַמֵּת שְׂבִיבָא, וְלֹא
יַחֲשֹׁב שִׁיתְאַחֵר, אִם יִתְמַהֲמָה חֲפָה לוֹ, וְלֹא יִשִּׁים לוֹ זְמַן.

הַיְסוּד שְׁלֵשָׁה עֶשְׂרֵי: תַּחֲתֵית הַמַּתִּים.

כיצד מסתדרים שני הציטוטים מהרמב"ם?

לתלמיד
עמ' 7

בסוף הלכות מלכים כותב הרמב"ם: "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם .. אלא עולם כמנהגו נוהג". ולכאורה, תמוה הדבר ביותר: אחד משלושה עשר העיקרים, יסודות הדת והאמונה, הוא הענין של תחיית המתים¹, והרי אין לך שינוי מנהגו של עולם יותר מתחיית המתים! ואם כן, כיצד כותב הרמב"ם שבימות המשיח לא יהיה חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג - הרי אין לך חידוש במעשה בראשית יותר מתחיית המתים?!

שתי תקופות בימות המשיח

לתלמיד
עמ' 8

ולכן, בהכרח לומר, שישנן שתי תקופות בימות המשיח: בתקופה הראשונה - עולם כמנהגו נוהג, "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד". ובתקופה השנייה - חידוש ושינוי במעשה בראשית, עד ל"תחיית המתים".

ועל פי זה²: מה שכתב הרמב"ם שבימות המשיח עולם כמנהגו נוהג - כוונתו, שהתחלת התקופה של ימות המשיח אינה תלויה בשינוי מנהגו של עולם [כפי שכותב לפני זה³ אודות ביאת המלך המשיח - "אל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים, ומחדש דברים בעולם, או מחיה מתים כו'"] כי אם, "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד". כלומר, כשבטל "שיעבוד מלכיות" - הרי זה סימן שהגיעה התקופה של "ימות המשיח", אף על פי שלא נתחדש דבר במעשה בראשית, "וגר זאב עם כבש וגו'", שכן, ביחס לענין זה מספיק גם באופן של "משל וחידה" בלבד, אבל, אין כוונת הרמב"ם לשלול את הענין של "וגר זאב עם כבש וגו'" כפשטות הכתובים.

ובלשון הרמב"ם: "כל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים שתומין הן אצל הנביאים", ולא עוד, אלא שכותב בפירוש באגרת תחיית המתים⁴ ש"אין דברינו זה החלטי כו' ואם הוא כפשוטו, הרי יהיה נס כו'", כלומר, שהרמב"ם עצמו מסכים שיתכן שיתברר שהכוונה היא כפשוטם של כתובים.

ואין צורך להמתין לבירור הדבר בימות המשיח - מכיון שכבר נתברר בתורת החסידות⁵, ש"וגר זאב עם כבש וגו'" הוא - כפשטות הכתובים, חידוש במעשה בראשית.

מצווה להאמין בשתי התקופות בביאת המשיח - הטבעית והניסית

והנה, האמור לעיל אודות העבודה בזמן הזה באופן שהוא מעין ודוגמת ימות המשיח, עד לשלימות של ימות המשיח - צריך להתבטא לכל לראש באמונה במלך המשיח ובציפייה לביאתו: האמונה בביאת המשיח והציפייה לביאתו צריכה להיות לא רק ביחס לתקופה הראשונה של ימות המשיח, כאשר לא יבטל דבר ממנהגו של עולם, מלבד

(4) פרק ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 417 ובהערות שם. קונטרס ענינה של תורת החסידות ה' 27. וש"נ. ועוד.
(5) ראה שער האמונה בסופו (לאחר תח"ז(2)). אוה"ת נח (כרך ג) תרג. ב ואילך. וככה תרל"ז פ"ז, פצ"ד.

(1) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ"י בסוף הקדמתו.
(2) ראה גם בהר"ד אור לכ"ז אדר שני ש.ז. (בעת ביקור הרבנים הראשיים סכ"ז (התועדויות ח"ב ע' 859).
(3) הל' מלכים יא, ג.

שיעבוד מלכיות [ובלשון הרמב"ם: "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח . . אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל"]. אלא גם ביחס לתקופה השנייה, השלימות של ימות המשיח - כאשר "יהיה שם חידוש במעשה בראשית", עד לשינוי הכי עיקרי של תחיית המתים.

כלומר: האמונה בביאת המשיח (והציפייה לביאתו) צריכה להיות באופן שמלכתחילה יודעים שבימות המשיח תהיה הנהגת העולם באופן שונה ומחודש לגמרי - הנהגה נסית שלמעלה מהטבע.

ג. תחיית המתים בדורנו

בחלק הבא של השיחה מלמד הרבי הוראה לחיים מחזון העצמות היבשות של הנביא יחזקאל. לפני שנחזור לשיחה, נקרא ציטוט קצר ממכתב הבעל שם טוב, מייסד תנועת החסידות:

לשם מה בא הבעל שם טוב לעולם?

מקור 10 התמים, חוברת ב', עמ' נט.

"באתי לעולם לתקן ולהחיות את העצמות היבשות, שכל דבר יהיה חיות ונשמה, דבקות והתלהבות, "פריש" [רעננות], ולא בדרך מצות אנשים מלמדה."

לתלמיד
עמ' 9

הבעל שם טוב במכתבו הקצר, מסביר את מטרת חייו בעולם, ומטרת תורת החסידות - להכניס חיות בעצמות היבשות. כלומר, יהודי שעושה מעשה טוב, לומד תורה ומתפלל, אך עושה זאת ללא חיות, ללא התלהבות, רק מתוך הרגל - נמשל לעצם יבש. הוא עושה דבר טוב, אבל זה יבש. זה כמו גוף ללא נשמה.

וזוהי מטרת החסידות, להכניס את החיות למעשים, ואת הנשמה לבני האדם. להפוך אותנו לאנשים חיים, שעושים מעשים טובים מלאים במשמעות, בחיות ומכל הלב.

אתה בן אדם? תאמר להם את דבר ה'!

וונסיים בהוראה נפלאה בעבודת ה' שיש ללמוד מהפטרת 'שבת חול-המועד פסח', בנבואת יחזקאל על דבר העצמות היבשות:

לתלמיד
עמ' 9

ישנם הטוענים שאין כל תועלת בהפצת התורה והמעיינות חוצה ביחס ליהודים שנמצאים ב"חוצה", במעמד ומצב שישנו רב בישראל שפסק שהם בבחינת "עצמות היבשות" (ללא גידים בשר ועור, ועל אחת כמה וכמה ללא רוח חיים) במובן הרוחני; לכל לראש - טוענים הם - יש להכניסם "בפנים", ולהביאם למעמד ומצב שיהיה להם גידים בשר ועור, עד לרוח חיים, ואז - יוכלו ללמוד דבר ה'. אבל, הנהגה כזו של פרסום דבר ה' בראש כל חוצות, גם ל"עצמות היבשות" - היא הנהגה חדשה, טוענים הם, שלא ראינו אצל אבותינו, ובמילא, מעשה אבותינו בידינו!

ישנם אנשים שהתנגדו לתורת החסידות, מאז היווסדה על ידי הבעל שם טוב ועד היום. אחד הדברים שהפריע להם היה העובדה שתנועת החסידות הפיצה תורה לכל אחד ואחת. לא שאלו שאלות ולא הציבו תנאים, כל מי שרק רצה, תנועת החסידות קיבלה אותו במאור פנים, ולימדו אותו תורה ומצוות.

היו אנשים שחשבו, שצריך לשים 'שומר' בפתח בית המדרש. לא כל אחד זכאי ללמוד תורה. לא כל אחד רשאי להיכנס בבית המדרש. הוא צריך להוכיח שהוא אדם רציני עם כוונות טובות, הוא צריך להוכיח רצינות והתמדה, או אז נסכים ללמד אותו מעט.

הרבי מתאר זאת בלשון ההפטרה – הם טוענים שאסור ללמד תורה ל'עצמות יבשות' – לאלו שאינם ראויים לכך.

על כך יש להשיב להם: "מעשה אבותינו" – יש ללמוד מהתורה, החל מתורה שבכתב, שיש בה כ"ד ספרים, ואחד מהם – ספר יחזקאל, שבו נכתבה הנבואה הזו, המורה ומאירה את דרך התורה והיהדות בכגון-דא, כדלקמן.

והענין בזה: נבואת יחזקאל – בכללותה – נאמרה "בתוך הגולה", כלומר, במקום ומצב של גלות בבל, ובפרט נבואה זו – "בתוך הבקעה", כלומר, מקום ירוד כו'. ובקעה זו – מספר יחזקאל הנביא – הייתה "מלאה עצמות", עצמות של יהודים "משבט אפרים שיצאו ממצרים לפני הקץ כו'", כלומר, יהודים שעשו היפך רצון ה', עד שהגיעו למעמד ומצב שהקב"ה בכבודו ובעצמו (לא רק רב בישראל...) מעיד עליהם שהם "עצמות היבשות", ויתירה מזו – "יבשות מאד".

לתלמיד
עמ' 9

ואף על פי כן – מִסְפָּר יחזקאל הנביא – "ויאמר אלי בן אדם . . הנבא על העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דבר ה'":

אמת שאלו הן "העצמות היבשות", "יבשות מאד", שכן, להיותם "תינוקות שנשבו", אין להם מושג כלל בעניני יהדות, עד שאינם יודעים אפילו אל"ף-בי"ת – לא רק אל"ף-בי"ת של יהדות, אלא גם אל"ף-בי"ת כפשוטו, ובמילא, לא זו בלבד שאין בהם רוח חיים, אלא אין להם אפילו גידים ובשר ועור – אבל אף על פי כן, גם בהיותם במעמד ומצב של ה"עצמות היבשות" – אומר הקב"ה: "בן אדם", "אתה בן אדם", יש לך רגש אנושי, ועל כל פנים "בן אדם", כלומר, אביך היה "אדם", "אדמה לעליון"⁸ – אזי לך ואמור לעצמות היבשות "שמעו דבר ה'!!"

לתלמיד
עמ' 10

אומר הרבי לאותם 'מתנגדים', תלמדו מההפטרה. הקב"ה שולח את יחזקאל לבקעה מלאה בעצמות יבשות – בני שבט אפרים שטעו ועשו היפך רצון ה' – ובכל זאת אומר הקב"ה לנביא יחזקאל לומר להם את דבר ה'.

הרבי משתמש במטבע הלשון שנאמר בנביא "בן אדם", ומפרש זאת – באם אתה רק בן אדם עם רגש אנושי, עליך לומר את דבר ה' לכל אחד ואחת.

לא לוותר על אף אחד

ונקודה נוספת בהוראה מהנבואה הנ"ל – "מלאה עצמות . . רבות מאד":

יכול מישהו לחשוב שמספיק לבחור ולברר יהודי אחד מאלו שהם בבחינת "עצמות היבשות" ולומר לו את "דבר ה'". ואדרבה – טוען הוא – כאשר עוסקים עם יהודי אחד, יש אפשרות להתעסק עמו באופן פנימי, ובמילא, קיים סיכוי גדול יותר להצלחה בפעולת ההשפעה.

כאן מתייחס הרבי לטענה נוספת, אותם מתנגדים גם היו אומרים: ממילא תבחר תלמיד אחד שבו תשקיע בצורה רצינית, ושתהיה לך עליו איזושהי השפעה פנימית. אך מהי התועלת בהפצה לציבור הכללי? כאשר עורכים ליל סדר ציבורי למאות אנשים, או סעודות שבת קהילתיות, או עומדים

(8) של"ה כ, ב, רסח, ב, שא, ב, ובכ"מ.

(6) יחזקאל א, א.
(7) פרש"י עה"פ – מסנהדרין צב, ב.

ברחוב ומזכים יהודים במצוות, אירועים בהם אתה מתעסק עם אנשים רבים והמגע הוא מגע קצר, ולכאורה אין כמעט שום סיכוי להצלחה פנימית.

לתלמיד
עמ' 10

על כך באה ההוראה מהנבואה הנ"ל - שהבקעה הייתה "מלאה עצמות . . רבות מאד", ואף על פי כן, נצטווה יחזקאל לפעול על כולם ביחד, "הנבא על העצמות ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דבר ה'". ודוגמתו בעבודה בימינו אלו - לצאת לרחובה של עיר, רחובה של ניו-יורק וכיוצא בזה, ולהכריז: "העצמות היבשות שמעו דבר ה'".

קיום השליחות יביא את משיח

בנבואה זו מבטיח הקב"ה - "כה אמר ה' לעצמות האלה: הנה אני מביא בכם רוח וחייתם, ונתתי עליכם גידים, והעליתי עליכם בשר, וקרמתי עליכם עור, ונתתי בכם רוח וחייתם".⁹

ואכן, כאשר יחזקאל קיים את שליחותו של הקב"ה - נעשה כן בפועל: "ונבאתי כאשר צויתי . . וראיתי והנה עליהם גידים ובשר עלה ויקרם עליהם עור מלמעלה"¹⁰, עד ש"ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד"¹¹.

וענין זה מהווה, כאמור, נתינת-כוח והבטחה שכאשר ממלאים את שליחותו של הקב"ה לומר את "דבר ה'" לעצמות היבשות, על ידי הפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, עד לחוצה שאין חוצה הימנו - אזי מצליחים להחיות את העצמות היבשות, עד שמעמידים מהם "חיל גדול מאד מאד".

וביחד עמהם - הולכים לקבל את פני משיח צדקנו, וכולם יחדיו באים לארצנו הקדושה - "והבאתי אתכם אל אדמת ישראל . . והנחת אתכם על אדמתכם"¹².

משיחת ש"פ אחרי, מברכים החודש אייר, ה'תשמ"ו
הנחה בלתי מוגה
תורת מנחם ה'תשמ"ו, חלק ג' ע' 188 ואילך.

מספר הרב מרדכי לאופר, שנכח באותה התוועדות: כשהרבי התחיל לדבר על כך, פני קודשו התלהבו. כל אחד מהנוכחים הרגיש כי הרבי עומד ומוסר את נבואת יחזקאל של דורנו. ואם בכל שיחה ומאמר יודעים כי שכינה מדברת מתוך גרונו, הרי בשיחה זו כל אחד יכול היה לחוש זאת ממש.

(11) שם, י.
(12) שם לו, כד.

(9) יחזקאל לו, ה-ו.
(10) שם ז-ח.